

Sisteme de referință etice în discursurile politice: O comparație între mesajele către populație ale șefilor de stat ai Franței, Germaniei și României la începutul pandemiei de Covid-19

(Ethical reference systems in political discourses: A comparison between the messages to the population of the heads of state of France, Germany and Romania at the beginning of the Covid-19 pandemic)

Simona RODAT^{1*}

¹Universitatea Adventus, Cernica, Ilfov, Romania;

*Correspondent: simona.rodatt@uadventus.ro

Rezumat: *Pandemia globală de Covid-19 a provocat la nivel politic o serie de acțiuni fără precedent. Pentru a argumenta necesitatea măsurilor extraordinare care au restricționat viața socială, șefii de stat s-au adresat populației prin discursuri explicative, justificative, dar și mobilizatoare. În lucrarea de față sunt analizate discursurile ținute în fața națiunii în martie 2020, la începutul pandemiei, de către șefii de stat a trei țări din Uniunea Europeană: Franța, Germania și România. Obiectivul principal al studiului a fost identificarea sistemelor etice de referință la care locuitorii au făcut apel, metoda utilizată fiind analiza tematică a discursului. Analiza realizată relevă faptul că cei trei șefi de stat au folosit în mesajele lor către populație, într-o manieră distinctă, sisteme etice și cadre de referință precum istoria, patria, națiunea, Uniunea Europeană, omenirea, democrația. În lucrare sunt discutate detaliat modalitățile în care aceste sisteme de referință apar în discursuri, ce aspecte au accentuat, respectiv au eludat vorbitorii, ca și asemănările și deosebirile reliefate de analiza tematică între cele trei discursuri.*

Cuvinte cheie: *sisteme de referință etice, discurs politic, analiza tematică a discursului, pandemia de Covid-19, Emmanuel Macron, Angela Merkel, Klaus Johannis*

Abstract: *The global Covid-19 pandemic has caused a number of unprecedented actions at the political level. In order to argue the need for the extraordinary measures that restricted social life, the heads of state addressed the population through explanatory, justifying, but also mobilizing speeches. This paper analyses the speeches given to the*

Citation: Rodat, S. (2022). Sisteme de referință etice în discursurile politice: O comparație între mesajele către populație ale șefilor de stat ai Franței, Germaniei și României la începutul pandemiei de Covid-19. *Etică și Deontologie*. 2(1), 85-95
<https://doi.org/10.52744/RED.2022.01.09>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.



Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

nation in March 2020, at the beginning of the pandemic, by the heads of state of three countries in the European Union: France, Germany and Romania. The main objective of the study was to identify the ethical reference systems to which the speakers appealed, and the method used was thematic discourse analysis. The study shows that the three heads of state used in their messages to the population, in a distinct way, ethical systems and frames of reference such as history, homeland, nation, European Union, humanity, democracy. The paper discusses in detail the ways in which these reference systems appear in the speeches, what aspects emphasized and eluded the speakers, as well as the similarities and differences revealed by the thematic analysis between the three discourses.

Keywords: *ethical reference systems, political speech, thematic discourse analysis, Covid-19 pandemic, Emmanuel Macron, Angela Merkel, Klaus Johannis*

1. Introducere

La începutul anului 2020, omenirea s-a găsit în fața unei situații fără precedent: un virus, denumit Coronavirus SARS-CoV-2 (Covid-19), cu potențial contagios dar și letal ridicat, amenința să se răspândească rapid la nivel global. Pe măsură ce pandemia de Covid-19 s-a extins în Europa începând cu februarie 2020, guvernele și șefii de stat ai țărilor europene au fost puși în situația de a acționa rapid pentru a opri sau cel puțin pentru a limita răspândirea noului coronavirus la nivel de masă în rândul populației. Aceasta a presupus intervenția statului inclusiv în sfera privată a indivizilor (Brown, 2020), prin adoptarea unor măsuri, în cea mai mare parte restrictive, fără precedent, ceea ce a însemnat și reducerea unor libertăți și drepturi cetățenești.

În scopul explicării și justificării acestor acțiuni și măsuri politice, dar și pentru a obține adeziunea oamenilor, șefii de stat europeni s-au adresat populației la începutul pandemiei prin discursuri cu caracter informativ, explicativ, justificativ, dar și încurajator și mobilizator. Pentru a atinge țelurile dorite, șefii de stat au apelat în discursurile lor inclusiv la sisteme de referință etice și la valori morale, menite să faciliteze nu doar înțelegerea măsurilor, prin plasarea lor în anumite cadre de semnificație, ci și aderarea cetățenilor la ele, în special prin invocarea unor sisteme de referință precum națiunea, patria și patriotismul, poporul, istoria, democrația și sistemul democratic etc.

În această lucrare sunt analizate discursurile către națiune pe care șefii de stat ai Franței, Germaniei și României le-au ținut în martie 2020, la începutul pandemiei. Metoda utilizată a fost analiza tematică a discursului, obiectivul principal fiind examinarea măsurii și a modalităților în care cei trei șefi de stat au făcut apel în

mesajele lor la sisteme de referință etice, atât pentru a justifica măsurile restrictive la nivel individual și social, cât și pentru a câștiga adeziunea populației pentru astfel de măsuri, altfel prea puțin populare.

2. Aspectele etice în discursurile politice

Sistemele etice folosite de oameni ca puncte de referință servesc drept principii directoare în viața indivizilor, dar și a altor entități sociale precum grupurile, organizațiile, comunitățile (Schwartz, 1994). Valorile împărtășite la nivel social „funcționează ca standarde pentru judecarea și justificarea acțiunii”, dar și „motivează acțiunea, dându-i direcție și intensitate emoțională” (Schwartz, 1994, p. 21). Așadar, sistemele de referință etice au funcția de cadre la care indivizii se raportează la un moment dat, entități supra-individuale care au rolul de a face viața în societate mai ușor de trăit, de înțeles și de acceptat. Prin astfel de sisteme etice abstracte, precum patria, națiunea sau istoria comună, în special prin componenta lor profund afectivă, emoțională, membrii unei societăți se simt interconectați unii cu alții, deoarece împărtășesc aceste cadre comune, precum un teritoriu definit, istoria, trecutul dar și prezentul, toate impregnate de o memorie colectivă și de valori împărtășite. Tocmai de aceea, astfel de sisteme de referință etice care rezonează în conștiința indivizilor sunt frecvent utilizate de cei care au rolul de a conduce la un moment dat societatea (Charteris-Black, 2005), pentru a obține confirmarea colectivă a acțiunilor politice, așadar pentru a justifica, din punct de vedere etic/moral, deciziile care afectează viața societății și a fiecărui individ.

Valorile etice formează frecvent, la nivel societal, o bază pentru ceea ce este moral și imoral, pentru ceea ce este permis și interzis (Iliescu, 2007; Romero et al., 2008), dar și pentru ce este bine sau rău să faci sau să fi făcut, ce este bine să urmezi, cum ar trebui să fii (Nielsen, 1972). În abordarea discursului socio-cognitiv, valorile sunt descrise ca „noțiuni încărcate etic” (Krzyzanowski et al., 2009, p. 263), „obiecte mentale împărtășite ale cogniției sociale”, situate în memoria socială (van Dijk, 1998, p. 74). Cu alte cuvinte, valorile sunt, dincolo de realitatea lor mentală, construcții sociale. Valorile, și în general cadrele etice de referință, nu pot fi reduse la indivizi, ci au un statut socio-cultural, care presupune observarea și încorporarea experiențelor sociale cotidiene. Toate ideologiile „se bazează pe o selecție și o combinație de valori extrase dintr-un teren comun cultural” (van Dijk, 1998, p. 286), ceea ce înseamnă că valorile determină ce este permis sau interzis în societate, ca și scopurile la care trebuie să aspire atât indivizii, cât și societatea în ansamblu.

Dat fiind caracterul lor cognitiv, emoțional, socio-cultural, dar și călăuzitor, sistemele de referință morale sunt parte integrantă a discursurilor politice, în special

dacă este analizat macro-nivelul discursului (Sowińska, 2013), atunci când se examinează legitimarea în discursuri a unor acțiuni politice prin intermediul unor concepte cu caracter de valoare, precum justificarea anumitor propuneri politice prin apeluri, explicite sau implicite, la cadre de referință etice și la anumite valori socio-culturale.

3. Metodologia

Scopul cercetării ale cărei rezultate sunt prezentate în această lucrare a fost acela de a analiza comparativ discursurile ținute în fața națiunii în martie 2020, la începutul pandemiei de Covid-19, de către șefii de stat a trei țări din Uniunea Europeană: Franța, Germania și România. Obiectivul principal a fost delimitarea sistemelor de referință axiologice folosite de enunțatori pentru a-și face mesajul mai persuasiv și pentru a justifica acțiunile și măsurile politice anunțate.

În acest sens, a fost utilizată metoda analizei tematice a discursului, sub forma analizei tematice „de descompunere” (Stenner, 1993; Ussher & Mooney-Somers, 2000; van Dijk, 1985a). Aceasta presupune, într-o primă fază, identificarea temelor și a supratemelor (Rodat, 2019a), în condițiile în care, de regulă, temele identificate sunt încadrate în niște „supra-teme” mai generale (Cosmescu, 2010, p. 57). După identificarea secvenței analizate, analistul descrie modul în care este prezentat și dezvoltat subiectul – adică schema de prezentare a acestuia (Rodat, 2019b). Temele pot fi restructurate în ceea ce van Dijk (1985b, p. 115) numește „macrostructuri semantice”, acestea determinând, alături de coerența locală a discursului, dată de succesiunea propozițiilor și sensul acestora, coerența globală a discursului, care explică ce este relevant și important în informația semantică din discurs.

4. Rezultate și discuții

4.1. „Suntem în război”: Discursul președintelui francez Emmanuel Macron

Președintele Franței, Emmanuel Macron, s-a adresat populației cu privire la măsurile care urmau să restricționeze viața socială la data de 16 martie 2020. Discursul său a durat 21:03 minute (LeHuffPost, 2020). Principalul sistem de referință invocat de președintele francez chiar la începutul discursului a fost „patria noastră”, la acesta adăugându-se, în paragraful următor, „timpul de pace” (în context: măsurile restrictive anunțate nu au fost niciodată necesare în Franța în timp de pace). Alte sisteme de referință etice identificate mai departe în discursul lui Macron au fost națiunea, poporul francez, „războiul” (mai degrabă ca metaforă, ca stare opusă timpului de pace), „lupta” și mobilizarea generală. De asemenea, „europenii”, istoria și democrația au fost sisteme de referință etice care au marcat discursul lui Emmanuel Macron (vezi Tabelul 1).

Sisteme de referință etice în discursul lui Emmanuel Macron		
Sistem de referință	Mențiuni, argumente	Exemple
Patria (Franța/ Republica)	„Franța” și „patria noastră” repetate pe parcursul discursului „Țara” ca entitate ‘personificată’ (vezi ultimul exemplu din coloana din dreapta)	„Trăiască Republica, trăiască Franța!” (frază de încheiere a discursului); „...criza de sănătate prin care trece țara noastră”; „În acest timp, țara va sprijini regiunile cele mai grav afectate astăzi și regiunile afectate mâine”.
Națiunea Poporul (francez)	„Națiunea” ca entitate	„Națiunea își va sprijini cetățenii”; „Întregul popor francez”; „Nicio franțuzoaică, niciun francez nu va rămâne fără bani”.
Uniunea Europeană Europenii/ popoarele europene		„Noi, europenii, am luat o decizie comună în această dimineață de a ne proteja și de a limita răspândirea virusului, dar și de a ne prezerva sistemele de sănătate”.
Timp de pace	ca opus timpului de război	„Franța nu a fost niciodată nevoită să ia astfel de măsuri – extraordinare și temporare, desigur – în timp de pace”.
Război	ca metaforă	„Suntem în război” (asertiune repetată ca atare de șase ori pe parcursul discursului, urmată de diverse propoziții explicative sau mobilizatoare); „Suntem în război, un război al sănătății, cu siguranță” (o dată).
Luptă, mobilizare generală		„Nu luptăm împotriva unei armate sau a unei alte națiuni. Dar inamicul este acolo, invizibil, în avans. Și aceasta necesită mobilizarea noastră generală”; „Națiunea își va sprijini cetățenii care, în calitate de lucrători în domeniul sănătății (...), sunt în prima linie într-o luptă care cere energie, determinare și solidaritate”.
Istoria	- „Uniunea națională” a permis Franței să depășească atât de multe crize în trecut	„Fac apel la toți actorii din politică, afaceri, asociații, la întregul popor francez, să se alătore acestei uniuni naționale, care în trecut a permis țării noastre să depășească atât de multe crize”.
Democrația	- Democrația continuă - Felicitări democratice (aleșilor în primul tur al alegerilor locale)	„Viața democratică și controlul parlamentar vor continua în această perioadă”; „De asemenea, transmit în această seară felicitările mele democratice tuturor celor care au fost aleși la primul tur de scrutin”.

Tablelul 1. Sisteme de referință etice utilizate în discursul din 16 martie 2020 al președintelui francez Emmanuel Macron

Specific în discursul șefului de stat francez este, comparativ cu celelalte discursuri analizate, accentul pus pe principiul unității, dar și pe valorile curajului și patriotismului, care au însoțit poporul francez de-a lungul istoriei și au permis Franței să depășească multe crize, valori invocate cu patos, în contextul încadrării enunțurilor în sistemele de referință etice ale națiunii, patriei, războiului și istoriei.

4.2. „Este serios. Luați-o și dumneavoastră în serios”: Discursul cancelarului german Angela Merkel

Primul discurs adresat națiunii de cancelarul Germaniei Angela Merkel cu privire la răspândirea noului coronavirus și la măsurile prevăzute de guvernul pe care îl conducea a avut loc la data de 18 martie 2020 și a avut o durată de 12:41 minute (Tagesschau, 2020). Deja din prima propoziție rostită, cancelarul german a stabilit un prim sistem de referință: „țara noastră”. Alte sisteme de referință etice identificate mai departe în discursul lui Merkel au fost istoria, democrația și umanitatea (vezi Tabelul 2).

Sisteme de referință etice în discursul Angelei Merkel		
Sistem de referință	Mențiuni, argumente	Exemple
Patria/Țara	„Țara noastră” – expresie repetată pe parcursul discursului „Germania”; „Noi”	„Coronavirusul schimbă în prezent în mod dramatic viața în țara noastră”; „Idea este să încetăm virusul în drumul său prin Germania”.
Istoria	- Reunificarea Germaniei - Al Doilea Război Mondial: „de atunci nu a mai fost o provocare atât de mare pentru țara noastră”; ➤ Istoria pe care tocmai o trăim și o construim	„Așa că permiteți-mi să spun: este serios [grav]. Luați-o și dumneavoastră în serios. De la reunificarea Germaniei, ba nu, de la al Doilea Război Mondial, nu a mai existat nicio altă provocare pentru țara noastră care să depindă atât de mult de acțiunea noastră comună și solidară”; „Există restricții care nu au existat niciodată în Republica Federală Germania”; „Aceasta este o sarcină istorică și poate fi abordată numai împreună”.
Democrația	- Democrație deschisă - Identitatea noastră democratică, imaginea/ auto-percepția/ concepția noastră democratică ➤ „Suntem o democrație”	„Aceasta face parte dintr-o democrație deschisă: să facem deciziile politice transparente și să le explicăm”; „Știu cât de greu ne afectează restricțiile impuse de guvernul federal și de guvernele landurilor viețile noastre și imaginea noastră de sine democratică”; „Suntem o democrație. Nu trăim în coerciție, ci în cunoaștere și participare împărtășită”.
Umanitatea	„Oamenii/ ființele umane” ale căror vieți contează – idee repetată pe tot parcursul discursului	„Fiecare viață și fiecare persoană contează”.

Tabelul 2. Sisteme de referință etice utilizate în discursul din 18 martie 2020 al cancelarului german Angela Merkel

Fraza cu cel mai mare impact din discursul lui Merkel a fost probabil apelul la solidaritate în contextul mai larg al sistemelor de referință „patrie” („țara noastră”) și „istorie”, prin punctarea a două momente de referință majore din istoria Germaniei, anume reunificarea Germaniei și al Doilea Război Mondial: „Așa că permiteți-mi să

spun: este serios. Luați-o și dumneavoastră în serios. De la reunificarea Germaniei, ba nu, de la al Doilea Război Mondial, nu a mai existat nicio altă provocare pentru țara noastră care să depindă atât de mult de acțiunea noastră comună și solidară”. Dat fiind că, ulterior, măsurile restrictive au fost, în mare măsură, acceptate, respectate și sprijinite de cetățeni (Meier et al., 2020), se poate aprecia că discursul lui Merkel, cu utilizarea în această formă a sistemelor de referință etice „patria noastră” și istoria, a generat o anumită rezonanță și a avut impactul scontat în rândul populației germane.

4.3. „Respectați cu strictete regulile!”: Discursul președintelui român Klaus Johannis

Președintele României, Klaus Johannis, a ținut primul său discurs prin care anunța măsurile restrictive în viața socială și economică la data de 16 martie 2020 (TVR, 2020). Discursul a avut o durată de 15:45 minute. Sistemul etic major de referință menționat de Klaus Johannis la începutul discursului său, în prima propoziție, a fost „omenirea”, alături de cel de „istorie recentă”. Alte sisteme de referință din discursul lui Johannis au fost națiunea și Uniunea Europeană (vezi Tabelul 3).

Sisteme de referință etice în discursul lui Klaus Johannis		
Sistem de referință	Mențiuni, argumente	Exemple
Omenirea/ umanitatea Globalitatea/ Internaționalitatea	- Întreaga omenire se confruntă cu această problemă, nu doar țara noastră - Problemele și eforturile sunt globale/ internaționale	„Ne aflăm într-o situație cu care omenirea nu s-a mai confruntat în istoria recentă”; „Astăzi, în lupta de a limita efectele nocive ale epidemiei provocate de coronavirus nu suntem singuri. O criză globală necesită soluții globale, nu doar locale. Efortul internațional este unul uriaș”.
Istoria Situația excepțională	„Istoria” ca entitate Referința la „istoria recentă”	„Dragii mei, națiunea noastră trece prin momente dificile, dar suntem români, un popor pe care <i>istoria l-a supus</i> unor cumplite încercări și în trecut, iar împreună am reușit să le depășim pe toate cu bine”;
Națiunea Poporul român	„Națiunea” atât ca țară, cât și ca popor	„Ne aflăm într-o situație cu care omenirea nu s-a mai confruntat în istoria recentă”.
Uniunea Europeană		„Ne coordonăm cu partenerii noștri din Uniunea Europeană și împreună suntem încrezători că vom depăși cu bine această grea încercare”.
Luptă		„Astăzi, în lupta de a limita efectele nocive ale epidemiei provocate de coronavirus nu suntem singuri”.

Tabelul 3. Sisteme de referință etice utilizate în discursul din 16 martie 2020 al președintelui român Klaus Johannis

Așadar, spre deosebire de discursurile lui Macron și Merkel, sistemul principal de referință al lui Johannis nu este patria, ci unul mult mai larg, întreaga omenire.

Aceasta arată atât o deschidere a președintelui României către un cadru de referință mult mai extins, cât și o prezentare a unei probleme, denumite clar „globale”, în cadrul ei general, real: nu (doar) „patria noastră” sau „țara noastră”, ca în discursurile lui Macron și Merkel, ci globalitatea, internaționalitatea, dat fiind că toată omenirea/umanitatea se află în această situație și se confruntă cu această criză.

Totuși, spre deosebire de șefii de stat din Franța și Germania, șeful de stat al României își încadrează discursul în mai puține sisteme de referință. „Națiunea” este și în acest discurs un sistem de referință clar, invocat cu patos alături de sistemul de referință al istoriei românilor, care a inclus „cumplite încercări”, însă această referință etică este menționată doar o singură dată. Același lucru se poate spune despre sistemul de referință „Uniunea Europeană”. Este de remarcat faptul că „democrația” nu a fost menționată de Johannis în discursul său, nici ca sistem etic, nici ca – cel puțin – o referință implicită.

Analiza reliefează și faptul că, spre deosebire de celelalte două discursuri examinate, caracterizate printr-un grad sporit de emoționalitate ca urmare a multitudinii de valori etice apelate, discursul lui Johannis a fost mai degrabă unul tehnic, informativ și chiar imperativ în fața cetățenilor săi. Președintele român a recurs la un tip de discurs fără un apel evident la caracterul afectiv dat de valori și fără a folosi sisteme de referință etice diversificate, așa cum au făcut președintele francez și cancelarul german. Acest fapt poate fi explicat, eventual, prin faptul că România a fost între 1947 și 1989 o țară comunistă, timp de multe decenii sub un regim dictatorial. În astfel de regimuri, cetățenilor li se spune ce să facă, fără a-i consulta sau a le cere acordul. Având în vedere aceste aspecte ale trecutului nu prea îndepărtat, președintele României a considerat, probabil, că un discurs informativ, pe alocuri cu un ton imperativ, este, poate, mai eficient pentru populația românească, decât unul care apelează prea frecvent la valori sau la sisteme etice, uneori prea abstracte, unele dintre ele fără fundamentul istoric al regăsirii lor în practică. De exemplu, democrația și libertatea, concepte care nu au apărut niciodată în discursul lui Johannis, au fost total ignorate sau au lipsit cu desăvârșire în perioada comunistă, atât la nivel abstract, cât și la nivelul concret al vieții cotidiene.

5. Concluzii

Analiza tematică realizată asupra discursurilor susținute de cei trei șefi de stat europeni – președintele francez Emmanuel Macron, cancelarul german Angela Merkel și președintele român Klaus Johannis – în martie 2020, la începutul pandemiei de Covid-19, relevă faptul că toți cei trei locutori au recurs în discursurile lor la diverse sisteme de referință, considerate relevante pentru populație în contextul dat. Toți cei trei șefi de stat au făcut apel la referința axiologică a „istoriei”, fiecare invocând

momente de referință sau caracteristici din/ale istoriei propriului popor și amintind că această (proprie) istorie a fost plină de greutate și lupte, care au fost trecute cu bine, ceea ce „ne” dă imboldul de a lupta și acum, într-o nouă și imprevizibilă situație, cu speranța de a avea același succes ca și în luptele din trecut.

Mesajul tuturor celor trei discursuri a fost, așadar, deși în forme diferite, acela că „noi”, ca și în trecut, vom câștiga din nou (o „bătălie” sau un „război”, deși inamicul în acest caz este un virus), dacă ne comportăm „cum trebuie”, și pentru aceasta s-a făcut apel la un ansamblu de valori precum solidaritatea, acțiunea, determinarea, curajul, lupta, disciplina, respectul etc. De altfel, președintele francez a vorbit chiar explicit despre „război” și despre faptul că Franța este „în război” cu un inamic invizibil care este mereu cu un pas înainte. Prin urmare, pentru a câștiga, trebuie acționat ca într-un război. „Războiul” a fost „firul roșu” al discursului lui Emmanuel Macron, iar dacă îl considerăm ca pe o metaforă folosită în discurs, a fost una puternică, și singura metaforă identificată în cele trei discursuri analizate.

Mai mult, „națiunea”, respectiv „poporul” (francez, german, român) au fost sisteme de referință importante în discursurile analizate, deși în discursul cancelarului german mai degrabă doar implicit, mai ales prin folosirea frecventă a apelativului „noi”. În schimb, președinții Franței și României au vorbit direct despre popor și națiune, în discursul lui Macron chiar într-o formă personificată: națiunea ca entitate distinctă, ale cărei acțiuni se pot distinge, ca în propoziția „Națiunea își va sprijini cetățenii”.

În ceea ce privește cel mai important sistem etic de referință, primul invocat de fiecare vorbitor în discursul său, trebuie remarcat că doi dintre șefii de stat, și anume președintele francez și cancelarul german, s-au referit în primul rând la „patrie/țară”, în timp ce cadrul de referință al președintelui României a fost unul mult mai larg, anume „întreaga omenire”. Așadar, președintele român a fost singurul dintre cei trei șefi de stat care, în aceste prime discursuri către națiune, s-a referit la noua situație în cadrul ei real, cel global.

Un alt sistem etic de referință semnificativ a fost cel al „democrației”, care a apărut doar în discursul cancelarului Germaniei și cel al președintelui Franței, sub forma asigurării că democrația și sistemul democratic vor rămâne baza sistemului politic și social, și vor continua ca până acum, în ciuda acestor măsuri temporare care limitează drepturile și libertățile cetățenilor: „Suntem o democrație. Nu trăim în coerciție” (Angela Merkel) și „Viața democratică [...] continuă în această perioadă” (Emmanuel Macron). Președintele României, în schimb, nu s-a referit deloc în discursul său la democrație. De altfel, discursul lui Klaus Johannis a fost, dintre cele trei, cel mai arid din punctul de vedere al valorilor și referințelor etice, ca și din punct de vedere emoțional, o mare parte a acestuia fiind pur și simplu informativ, pe alocuri chiar imperativ, cetățenilor fiindu-le transmise ca atare o serie de informații, cerințe,

ordine și interdicții, împreună cu solicitarea de a le respecta, de a le urma sau de a le asculta. Astfel, deși toate cele trei țări europene luate în considerare în această analiză au în prezent sisteme politice democratice, influența tradiției democratice, statornicită de decenii, din Franța și Germania, de implicare a cetățenilor în deciziile politice, versus influența trecutului relativ recent mai degrabă nedemocratic din România, au făcut vizibile și pot explica diferențele de abordare a cetățenilor într-o situație extraordinară, care necesită acțiune comună și solidaritate.

Referințe:

- Brown, P. (2020). Studying COVID-19 in light of critical approaches to risk and uncertainty: research pathways, conceptual tools, and some magic from Mary Douglas. *Health, Risk & Society*, 22(1), 1-14. <https://doi.org/10.1080/13698575.2020.1745508>
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*. Palgrave Macmillan UK.
- Cosmescu, A. (2010). Abordări actuale în analiza discursului. *Buletin de Lingvistică*, 11, 55-58.
- Iliescu, A. P. (2007). *Etică socială și politică*. București, Editura Ars Docendi.
- Krzyżanowski, M., Triandafyllidou, A., & Wodak, R. (2009). *Conclusions: Europe, Media, Crisis and the European Public Sphere*. In A. Triandafyllidou, R. Wodak, & M. Krzyżanowski (Eds.), *The European Public Sphere and the Media: Europe in Crisis* (pp. 261-268). Palgrave Macmillan UK.
- LeHuffPost. (2020, Martie 16). Macron, discours du 16 mars 2020 [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=mhklV9uOvTQ>
- Meier, K, Glatz, T., Guijt, M. C., Piccininni, M., van der Meulen, M., Atmar, K., Jolink, A. T. C., Kurth, T., Rohmann, J. L., Zamanipoor Najafabadi, A. H. (2020). *Public perspectives on protective measures during the COVID-19 pandemic in the Netherlands, Germany and Italy: A survey study*. Plos One, Published: August 5, 2020. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236917>
- Nielsen, K. (1972). *On Moral Truth*. In F. J. Abbate (Ed.), *The Philosophic Impulse: A Contemporary Introduction*. Wadsworth Publishing Co.
- Rodat, S. (2019a). The first female prime minister of Romania in the focus of the news: Frames in the national media coverage. *Revista Universitară de Sociologie*, XV(1), 152-169.
- Rodat, S. (2019b). Towards a Hegemonic Femininity? Coverage of the First Female Romanian Prime Minister in the National and Local Media. *Social Sciences and Education Research Review*, 6(1), 112-145.
- Romero, D., Galeano, N., & Molina, A. (2008). *VO Breeding Environments Value System and Metrics*. In G. D. Putnik, & M. M. Cruz-Cunha (Eds.), *Encyclopedia of Networked and Virtual Organizations, Volume III* (pp. 1858-1863). IGI Global.
- Schwartz, S. H. (1994). Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Sowińska, A. (2013). *A critical discourse approach to the analysis of values in political discourse: The example of freedom in President Bush's State of the Union addresses (2001-2008)*. *Discourse & Society*, 24(6), 792-809. <https://doi.org/10.1177/0957926513486214>
- Stenner, P. (1993). *Discoursing jealousy*. In E. Burman, & I. Parker (Eds.), *Discourse Analytic Research: Repertoires and readings of texts in action* (pp. 114-132). Routledge.
- Tagesschau. (2020, Martie 18). "Es ist ernst!" – Merkel-Ansprache zur Corona-Ausbreitung [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=4YS20YQbVE4>
- TVR. (2020, Martie 17). Declarații Klaus Iohannis – decretul privind instaurarea stării de urgență [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ckGo5witGsl>

- Ussher, J. M., & Mooney-Somers, J. (2000). Negotiating Desire and Sexual Subjectivity: Narratives of Young Lesbian Avengers. *Sexualities*, 3(2), 183-200. <https://doi.org/10.1177/136346000003002005>
- van Dijk, T. A. (Ed.). (1985a). *Handbook of Discourse Analysis*. Volume 2: Dimensions of discourse. Academic Press.
- van Dijk, T. A. (1985b). *Semantic Discourse Analysis*. In T. A. van Dijk (Ed.). *Handbook of Discourse Analysis*. Volume 2: Dimensions of discourse (pp. 103-136). Academic Press.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. Sage Publications.